

“Hij nam het woord en onderrichtte hen”

STARTBIJEENKOMST

Begeleidersmap

Begeleidersfiche

Doelstellingen

De deelnemers...

- maken kennis met de auteur en de structuur van het evangelie volgens Matteüs
- ontdekken hoe Jezus in het Matteüsevangelie als een leraar naar voren komt
- leren oog hebben voor de context waarin het evangelie is geschreven
- krijgen zicht op de eigenheid van het Matteüsevangelie

Voorstel van tijdsindeling en aanpak

5 min	Welkom
5 min	Inleiding
5 min	Lied
30 min	Quiz

Pauze

15 min	What's in a name
20 min	De 5 redevoeringen
5 min	Ter afronding
10 min	Gebed

Begeleidersmap

1. Welkom

Dag iedereen, van harte welkom. Fijn dat jullie deelnemen aan een nieuwe editie van het Leerhuis. Dit jaar zullen we ons samen verdiepen in het evangelie van Matteüs. Ook in de liturgie (A-jaar) volgen we dit kerkelijk jaar Matteüs als belangrijkste evangelist.

We zullen de evangelist Matteüs beter leren kennen, de aard van zijn evangelie ontdekken en vooral zien hoe Jezus bij hem naar voren treedt, het woord neemt en ons toespreekt. Uiteraard zullen we ook samen met dat Woord in dialoog treden en door studie, uitwisseling en gebed ervaren dat dit Woord een woord van leven is voor elke dag.

2. Inleiding

Deze editie van het Leerhuis plaatsen we dus het evangelie van Matteüs in de kijker, en meer in het bijzonder de redevoeringen van Jezus in dat evangelie. Want dat is een bijzondere eigenheid van het evangelie van Matteüs: de evangelist brengt Jezus' woorden (logia) samen. Dat gebeurt in vijf redevoeringen.

Over het algemeen worden vijf redevoeringen onderscheiden. Ze komende de volgende bijeenkomsten uitgebreid aan bod.

- (1) De Bergrede (Mt 5-7)
- (2) De zendingsrede (Mt 10)
- (3) De parabelrede (Mt 13)
- (4) De kerkelijke rede (Mt 18)
- (5) De eschatologische rede (Mt 24-25)

Tijdens deze startbijeenkomst evenwel staan we vooral stil bij de auteur van het evangelie en bij enkele specifieke kenmerken van het Matteüsevangelie.

3. Lied

In Zingt Jubilate staan er vele liederen die een link hebben met het Matteüsevangelie (zie ZJ, p. 1014).

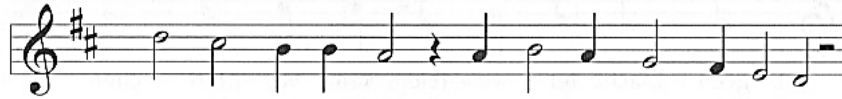
De hoofdgedachte van het Matteüsevangelie is dat Jezus Messias is, Zoon van David. Vandaar ook de afstammingslijst waarmee het evangelie begint (1, 1-17).

We kiezen om te starten voor een lied dat met die hoofdgedachte van Matteüs is verbonden: *Hoe helder staat de morgenster* (ZJ 236).

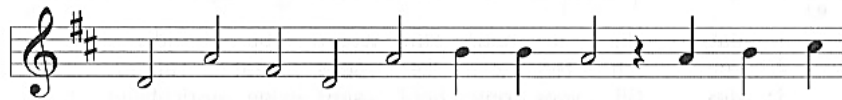
Zoals je zult merken, is dit in feite een lied voor de kersttijd.

1. Hoe hel - der staat de mor - gen - ster, en straalt mij
2. Gij zijt mijn pa - rel en mijn kroon, o Zoon van
3. Gij schit - tert als een e - del - steen, mijn hart is
4. Hoe lie - fe - lijk is uw ge - laat; als Gij uw

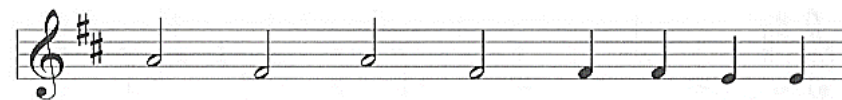
1. te - gen van zo ver, de luis - ter van mijn le - ven.
2. God, Ma - ri - a's zoon, een hoog - ge - bo - ren Koning.
3. vol van U al - leen, uw lief - de doet mij le - ven.
4. o - gen op mij slaat, dan doet de vreugd' mij be - ven.

1. Kom tot mij, zoon van Da - vid, kom, mijn Ko - ning
2. O le - lie die mijn hart be - koort, uw zoe - te
3. Hoe groei ik in uw lich - te schijn, hoe bloei ik
4. Gij Je - zus zijt zo trouw en goed; uw woord en

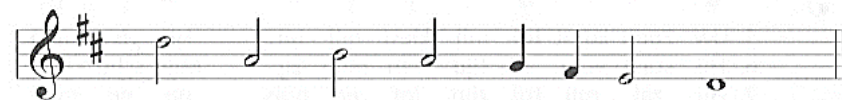
1. en mijn Brui - de - gom, mijn hart wil ik U ge - ven.
2. e - van - ge - lie - woord is lou - ter melk en ho - ning.
3. op daar ik mag zijn een rank met U ver - we - ven.
4. geest, uw vlees en bloed, zij zijn mijn ziel, mijn le - ven.

1. Lief - lijk, vriend' - lijk, schoon en heer - lijk,
2. Gij zijt al - tijd, ho - si - an - na,
3. Aan U blijft nu heel mijn le - ven
4. Heer des he - mels laat, ge - trou - we,

1. zo be - geer - lijk, mild in 't ge - ven,
2. he - mels man - na, dat wij e - ten,
3. weg - ge - ge - ven, om t'ont - van - gen
4. mij aan - schou - wen uw er - bar - men.

1. stra - lend, vor - ste - lijk ver - he - ven.
2. nooit meer kan ik U ver - ge - ten.
3. U, mijn lief - de, mijn ver - lan - gen.
4. Her - der neem mij in uw ar - men.

4. Quiz

Als opwarmer een korte 'Matteüs-quiz'.

Even je kennis over het Matteüsevangelie peilen, weliswaar in een geest van het evangelie.

Geen puntentelling dus en overleggen met de buur is verplicht in plaats van verboden!

Je krijgt 10 minuten om samen de onderstaande vragen op te lossen.

Er zijn vier evangelies in het NT opgenomen. In welke volgorde? Wat is de plaats van het Matteüsevangelie?	<i>Mt-Mc-Lc-Joh</i>
Wanneer is het evangelie van Matteüs geschreven?	<i>Rond het jaar 80 n. Chr.</i>
Uit welke bronnen heeft Matteüs geput om zijn evangelie te schrijven?	<i>Er is een gedeelte gemeen met Marcus en Lucas. Een ander gedeelte alleen met Marcus (Mt 14, 23-16, 12/Mc 6, 46-8,21). Nog een ander gedeelte alleen met Lucas (vrijwel uitsluitend parabels en uitspraken van Jezus). Tot het eigen tekstmateriaal horen vooral de eerste twee hoofdstukken, over de Davidische oorsprong van Jezus.</i>
Heb je een idee tot wie Matteüs zich met zijn evangelie vooral richt?	<i>Geschreven in een joods-christelijk milieu voor christenen van joodse afkomst, want een centraal thema is de verhouding tussen christenen en joden.</i>
Wie is Matteüs?	<i>De christelijke traditie schrijft het evangelie toe aan de apostel Matteüs. In de apostellijst wordt deze Matteüs tollenaar genoemd. Zijn roeping wordt verhaald in Mt 9, 9-13. Op parallelplaatsen bij Marcus en Lucas heet hij Levi.</i>
Matteüs heeft een eigen kenmerkende manier om Jezus te benoemen. Weet je welke?	<i>Leraar (rabbi)</i>
Typerend voor Matteüs zijn redevoeringen door Jezus (o.a. Bergrede). Hoe zou jij in je eigen woorden een redevoering omschrijven?	<i>Van Dale: 'een uitgewerkte toespraak over een bepaald onderwerp' (syn.=betoog). Het is dus een mondeling gebeuren.</i>
Zou je weten wanneer de kerk het feest van de evangelist	<i>21 september</i>

Matteüs viert? Tip: de laatste letter van de evangelist komt voor in de maand en het seizoen... .

Hieronder zie je een afbeelding van Christus met rond hem de vier evangelisten en hun symboolvoorstelling. Hoe wordt Matteüs voorgesteld en waarom?

Matteüs heeft als symbool een mens. Zijn evangelie begint met een geslachtsregister, de menselijke stamboom van Jezus Christus. Vanwege dit menselijke begin kreeg Matteüs het symbool mens.

In een groepsgesprek overloop je met de deelnemers de antwoorden. Houd de tijd goed in het oog. Na de quiz overloop je best de kernelementen van het Matteüsevangelie op. Het is goed om bij de start van elke bijeenkomst deze kernelementen als leessleutels in herinnering te roepen.

- Het Matteüevangelie is de eerste tekst van het Nieuwe Testament (maar niet de oudste, dat zijn de brieven van Paulus).
- Het wordt gedateerd rond 80 n.C en is in het Grieks geschreven.
- De evangelist die in de traditie 'Matteüs' wordt genoemd, schrijft het meest 'joodse' van de canonieke evangeliën. Matteüs schrijft, anders dan Mc en Lc, voor een gemeente met hoofdzakelijk christenen uit het jodendom. Joodse gebruiken dienen niet uitgelegd. Maar deze christenen leven in grote spanning met het officiële jodendom. Waarom is Matteüs soms zo hard voor Schriftgeleerden en Farizeeën, met als gevolg dat zijn evangelie soms anti-joods wordt genoemd? Op het moment dat het evangelie wordt geschreven, woedt er binnen het jodendom een heftig intern debat: aan wie komt de erfenis van Israël toe, na de verwoesting van de Tempel, het rabbijnse jodendom (dat het farizeïsme verderzet) of het jonge christendom?
- Er wordt in het evangelie veel belang gehecht aan hoe we als volgelingen van Jezus dienen te handelen, aan de ethiek, aan hoe het evangelie een richtsnoer is om te leven.
- De evangelist maakt trouw en overvloedig gebruik van Marcus als bron (600 van de 661 verzen neemt hij over) en heeft ook tekst gemeenschappelijk met Lucas, naast eigen verhaalstof. Net als Lucas voegt hij aan het grote kader van Marcus een proloog toe (Mt 1-2) en aan het einde ook verhalen over de gebeurtenissen aan het lege graf en na Pasen (Mt 27, 57-28, 20).

Pauze

5. Matteüs: what's in a name?

Ken je mensen die een naam hebben die afgeleid is van de Bijbelse naam Matteüs? Aan welke namen denk je? Zouden ze, denk je, zelf weet hebben van de Bijbelse oorsprong/betekenis van hun naam?

Matteo – Matthijs – Mathieu – Matthias - ...

N.B.: Matteüs betekent 'geschenk van God'.

Een boeiende kwestie, verbonden met de naam van de evangelist, is de volgende vraag: is de evangelist Matteüs zondermeer te identificeren met persoon en apostel Matteüs? Wellicht komt exegeet N. SCHUMAN dicht in de buurt van het antwoord wanneer hij in zijn studie over het evangelie van Matteüs schrijft:

'Het evangelie naar Matteüs kreeg zijn uiteindelijke vorm in een gemeenschap van mensen – waarvan misschien één persoon als echte auteur kan beschouwd worden – wier geloofsinzichten en geloofsoverleveringen gebaseerd waren op de verkondigingstraditie van de persoon Matteüs. Deze is dan inderdaad de apostel Matteüs, één van de Twaalf. Het kan heel goed zijn dat deze apostel metterdaad actief geweest is in het verzamelen van uitspraken van Jezus. In elk geval heeft die gemeenschap, respectievelijk die uiteindelijke auteur, die in de traditie van Matteüs leefde en schreef, het belang van de persoon Matteüs onderstreept door het verhaal van de roeping van Levi tot het verhaal over de roeping van Matteüs te maken. Zo werd de lijn doorgetrokken, van Matteüs de apostel, met een eigen roepingsverhaal, naar het Matteüsevangelie, met zijn eigen traditie en kenmerken.'

(SCHUMAN N.A. (1991). *Al deze woorden ... over het evangelie naar Matteüs*. Meinema: 's Gravenhage, p. 92.)

Matteüs of Levi, een tollenaar en apostel of niet? Het gaat hoogstwaarschijnlijk om een groep, met misschien één persoon als echte auteur, die in een traditie stond van verkondiging die teruggaat op één van de Twaalf genaamd Matteüs. Het is aannemelijk te veronderstellen dat het evangelie ontstaan is in Antiochië (Syrië), de plek waar de leerlingen van Jezus voor het eerst christenen werden genoemd.

6. Vijf redevoeringen door Jezus

Het is typisch voor Matteüs dat Jezus' woorden (logia) worden samengebracht, geredigeerd en geïnterpreteerd. Dat gebeurt in vijf redevoeringen.

Opdracht: lees en vergelijk de slotzinnen van de vijf redevoeringen (Mt 7, 28; Mt 11, 1; Mt 13, 53; Mt 19, 1; Mt 26, 1)

Wat valt je daarbij op?

Elke rede eindigt telkens met ongeveer eenzelfde slotformule 'Toen Jezus deze woorden/opdrachten/gelijkenissen had uitgesproken/beëindigd' Dat wijst op een zorgvuldige compositie.

- De Bergrede (Mt 5-7)

Begin: 1 Bij het zien van deze menigte ging Hij **de berg** op, en toen Hij was gaan zitten, kwamen zijn leerlingen bij Hem. 2 Hij nam het woord en onderrichte hen met deze toespraak (5,1-2)

Slot: 28 Toen Jezus deze woorden beëindigd had, was de menigte geestdriftig over zijn onderricht. 29 Want hij onderrichtte hen als iemand met gezag en niet zoals hun schriftgeleerden. 1 Hij daalde van **de berg** af en een grote menigte volgde hem. (7,28-8,1)

- De zendingsrede (Mt 10)

Begin: **Deze twaalf zond Jezus uit met de opdracht:** (10,5)

Slot: Toen Jezus zijn opdrachten aan de twaalf leerlingen beëindigd had, ging Hij daar weg om in hun steden te onderrichten en te verkondigen. (11,1)

- De parabelrede (Mt 13)

Begin: 1 Op die dag was Jezus het huis uitgegaan en Hij zat aan het meer. 2 Er stroomden zoveel mensen bij Hem samen, dat Hij in een boot ging zitten, terwijl het volk allemaal op de oever stond. 3 Hij vertelde hun veel door middel van **gelijkenissen** (en parabolais). (13,1-3)

Slot: Toen Jezus deze gelijkenissen (parabolas) beëindigd had, ging Hij daar weg. (13,53)

- De kerkelijke rede (Mt 18) (Mt gebruikt in 18,17 het woord 'kerk' [ekklèsia])

Begin: 1 In die tijd kwamen de leerlingen bij Jezus en zeiden: 'Wie is eigenlijk de grootste in het koninkrijk der hemelen?' 2 Hij riep een kind, zette het in hun midden 3 en zei (18,1-3)

Slot: Toen Jezus deze woorden beëindigd had, vertrok Hij uit Galilea en ging hij naar het gebied van Judea, aan de overkant van de Jordaan. (19,1)

- De eschatologische rede (Mt 24-25)

Begin: 3 Toen Hij op de Olijfberg zat, kwamen zijn leerlingen Hem vragen – ze waren onder elkaar: 'Zeg ons wanneer dat zal gebeuren en wat het teken is van **uw komst en van de voleinding van de wereld?**' 4 Jezus gaf hun ten antwoord (24,3-4)

Slot: Toen Jezus al deze woorden beëindigd had...

De eschatologie is letterlijk de leer over de laatste dingen (de eindtijd): de wederkomst van Christus, het oordeel, het einde van de wereld.

7. Ter afronding

Het Matteüsevangelie getypeerd: 'rijk, helder, ernstig en zachtmoedig' (B. Standaert)

- Rijk. Alles is in een grote hoeveelheid aanwezig (bijv. gelijkenissen), en dat ook nog eens sprekend in beelden van overvloed en rijkdom, over 'nieuw én oud' en over 'volmaaktheid'.
- Helder. Matteüs is een getalenteerd catechist en leraar: alles is diepzinnig, maar blijft helder en opgebouwd in getallenreeksen, vooral rond 7 (of veelvouden). Hij is ook gefascineerd door licht.
- Ernstig. Het toekomstperspectief van het Laatste Oordeel is alomtegenwoordig. Onze daden doen ertoe. Dat toont zich niet in rigorisme of ascetisme. Wel in wat er gebeurt voor de kleinen, de onschuldigen.
- Jezus is zachtmoedig en nederig van hart (Mt 11,29-30). Dat toont zich in bijzondere aandacht voor kinderen en kleinen. Zo kunnen we van Hem leren. Dat wil niet zeggen dat Matteüs zelf het conflict schuwt. Vgl. Mt 23.

De geslachtslijst

- *Het evangelie van Matteüs opent met een geslachtslijst. In het oude jodendom golden geslachtslijsten als een soort identiteitskaart. Ze hebben niet steeds de bedoeling om een biologische afstamming precies weer te geven. Ze willen veeleer een toebehoren aan een groep duidelijk maken dat veel verheldert over de persoon in kwestie. De genealogie van Matteüs start bij Abraham en is descendent (daalt af). De genealogie van Lucas daarentegen is ascendent (klimt op) naar Abraham en God. Matteüs legt de klemtoon vooral op Jezus' toebehoren aan een koninklijke lijn, Lucas van zijn kant citeert slechts één koning maar voegt profeten in.*

Bronnen

Bijbeldienst Bisdom Brugge, *In het leerhuis bij Matteüs*, onuitgegeven bundel, kan besteld worden via de Bijbeldienst, 2019-20.

Lataire, B., *De evangeliën*, onuitgegeven cursus HDGI, Gent, 2020-21.

Lambrecht, J., *Eén is onze meester. Luisteren naar het Matteüsevangelie*, Altiora-Averbode, 1994.

Lambrecht, *Nieuw en oud uit de schat. De parabels in het Matteüsevangelie*, Acco-Leuven, 1992.

Lohfink, G., *Jezus van Nazaret. Wat wou Hij? Wie was Hij?*, Carmelitana-Gent, 2014.

Schuman N., *Al deze woorden ... over het evangelie naar Matteüs*. Meinema: 's Gravenhage,

Tassin, C., *Évangile de Jésus Christ selon saint Matthieu*, in *Cahiers Évangile 129*, Cerf-Paris, 2004.

Gebedsmoment

Openingsvers

God, kom mij te hulp.

Heer, haast U mij te helpen.

Eer aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

**Zoals het was in het begin en nu en altijd
en in de eeuwen der eeuwen.**

Amen.

Lied

Hoe helder staat de morgenster (ZJ 236)

Psalm 138

Ik prijs u voor uw liefde en trouw

- 1 U wil ik prijzen, Heer, uit heel mijn hart,
omdat Gij naar mijn bidden hebt geluisterd.
Te midden van de engelen zing ik voor U
- 2 **en werp mij neer, gebogen naar uw tempel.**
U prijs ik om uw goedheid en uw trouw,
want verder dan uw faam gaat, hebt Gij woord gehouden. -
- 3 **Verhoor mij elke dag dat ik U aanroep,
dan geeft Ge mij weer nieuwe kracht.**
- 4 U zullen alle koningen der aarde prijzen,
wanneer zij horen wat Gij hebt gezegd.
- 5 **De daden van de Heer zullen zij loven,
want zonder weerga is de luister van de Heer.**
- 6 De Heer is de verhevene die let op de geringe,
maar op de trotse neerziet van omhoog. -
- 7 **Te midden van gevaren houdt Gij mij in leven,
Gij weert de woede van mijn vijand af;
steeds is uw uitgestrekte hand mijn redding.**
- 8 De Heer volbrengt voor mij al wat ik onderneem;
uw goedheid, Heer, blijft duren zonder einde,
vergeet het maaksel van uw handen niet.
**Eer aan de Vader en de Zoon
en de Heilige Geest.
Zoals het was in het begin en nu en altijd
en in de eeuwen der eeuwen. Amen.**

Schriftlezing (Mt 1, 18-23)

Herkomst en naamgeving van Jezus

De herkomst van Jezus Christus was deze. Zijn moeder Maria was verloofd met Jozef, en voordat ze bij elkaar gingen wonen, bleek zij zwanger te zijn van de heilige Geest. Jozef, haar man, was een rechtvaardige. Omdat hij haar niet in opspraak wilde brengen, kwam hij op de gedachte om in stilte van haar te scheiden. Terwijl hij dit overwoog, verscheen hem in een droom een engel van de Heer, die zei: 'Jozef, zoon van David, wees niet bang uw vrouw Maria bij u te nemen, want wat bij haar tot leven is gewekt, is van de heilige Geest. Ze zal een zoon krijgen en u moet Hem de naam Jezus geven, want Hij is degene die zijn volk zal redden uit hun zonden.' Dit alles is gebeurd opdat vervuld zou worden wat door de Heer bij monde van de profeet gezegd is:

Zie, de maagd zal zwanger worden en een zoon baren,
en ze zullen Hem de naam Immanuel geven,
wat betekent: God met ons.

Stilte

Voorbeden

Heer, alles wat leeft vindt zijn oorsprong in u. Bemoedig allen die daarvan getuigen: sterk hen in het vertrouwen dat Gij weet wat de mens nodig heeft.

Heer, Gij die als allereerste hebt gezegd: 'leven moet er zijn': blijf ook vandaag uw woord spreken tot allen die zich inzetten voor wat beschadigd en verloren is.

Heer, Gij die alles in het leven riep met het oog op de mens: schenk ons mannen en vrouwen die in het spoor van het evangelie zich inzetten ten dienste van uw schepping.

Heer, Gij die als allereerste hebt gezegd 'licht moet er zijn': toon ons uw licht in die mensenharten en mensenhanden die voor anderen de nieuwe hemel en aarde zichtbaar maken.

Onze Vader

Slotgebed

God,
als ik zo mag noemen
de bron waaruit wij geboren,
de einder waarheen te gaan.

God,
als ik zo mag noemen
al ons goed doen
al wie goed wil.

God,
als ik zo mag noemen
al wat wij hopen
voor mens en wereld,
al waarnaar wij uitzien
tijd en wereld voorbij.

God,
als ik zo mag noemen
het Leven
uit wie Jezus geboren,
in wie Hij is opgegaan,
voor eeuwig en altijd.

Amen.

(Peer Verhoeven)